

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 42, godina XXI
novembar, 2016.
[str. 149-156]

© Monos 2016

Dovište na Tirinovcu kod Prokosovića, općina Lukavac

Semir Hadžimusić, MA

Održavanje dova na našem području ima kontinuitet još od najstarijih vremena, pa sve do danas. Stara vjerovanja, kultovi (vrhova, vode, kiše, Sunca) prenose se još iz predslavenskog i staroslavenskog spektra vjerovanja. Svoje posebne oblike dobivaju u srednjem vijeku, za vrijeme srednjovjekovne bosanske države i crkve bosanske, kada se održavaju molitve na otvorenom (molitvišta, zborišta). I nakon prihvatanja islama u Bosni, zadržana je tradicija molitve na otvorenom, većinom na istom mjestu, sa istim ili sličnim motivima, ali uz druge vjerske obrede (namaze i dove). Jedno od poznatijih dovišta u sjeveroistočnoj Bosni bilo je upravo na uzvišenju Tirinovac, iznad naselja Prokosovići u općini Lukavac. Na tom prostoru molitve su održavane još od srednjeg vijeka, oblikovane u osmanskome periodu u dove i tako se održale sve do 1940. godine. "Dovilo" se svake godine, određeni dan u drugoj polovini maja, prije svega za kišu, ali i uopće za dobro vrijeme i plodonosnu žetvu.

Ključne riječi: Tirinovac, Prokosovići, Lukavac, dovište, vjerski obred, kulturno mjesto.

Iako imaju stare korijene, molitve na otvorenom na području Bosne posebno su praktikovane u srednjem vijeku, kao dio redovnih vjerskih obreda u okrilju crkve bosanske. Mnogi lokaliteti i do danas zadržali su nazive molitvišta ili zborišta, bez obzira što na njima odavno nema više nikakvih vjerskih okupljanja. Dove (molitve) su obično održavane od Jurjeva (6. maj po novom, 23. april po starom kalendaru), do Aliđuna (2. avgust po novom kalendaru), pa nadalje u određenim ciklusima i rasporedu u koji se "klapala" svaka bosanska srednjovjekovna župa. Molitve u vrijeme srednjovjekovne bosanske države održavane na mjestima kao što su vrhovi planina, brda, nekropole stećaka ili pak pored rijeka na-

Prilog.1. Karta starina na brdu Tirinovac (Autor karte: R. Djedović)

stavljaju se i današnji oblik dobivaju upravo u periodu Osmanske uprave u Bosni i Hercegovini. Tada su stari, drevni kultovi spojeni s islamskim običajima i derviškom praksom.¹

Najpoznatija dovišta u Bosni i Hercegovini su Ajvatovica – Prusac i tekija na rijeci Buni u Blagaju. Na području koje danas obuhvata Tuzlanski kanton najpoznatija dovišta su: Djevojačka pećina u naselju Brateljevići, općina Kladanj, Ratiš (na tromedi općina Srebrenik, Lukavac i Gračanica), dovište Orlić između Zvornika i Kalesije, Prisadi kod Srebrenika itd.

Za Ajvatovicu nas vezuje predanje o Ajvaz dedi, kojem je nakon 40 dana uslišana molitva, stijene su se razdvojile, te je mogao dovesti vodu u Prusac, dok za Djevojačku pe-

ćinu postoji legenda o nesretno preminuloj djevojci, čiji se mezar nalazi na kraju pećine.

Treba istaći da osim vjerskog sadržaja (molitve, predavanja-vaza), na dovištima, odnosno u sklopu manifestacija u okviru kojih se i održavaju ove dove, postoje i kulturno-sportski sadržaji kao što je, na primjer, defile konjanika, razna sportska takmičenja, izvođenje tradicionalne muzike i slično.

Osim navedenih, postojala su i druga brojna dovišta širom Bosne i Hercegovine, pa i sjeveroistočne Bosne koja se nisu održala do danas (Tirinovac, Srnice, dolina rijeke Spreče, Tinje...) Na prekid te tradicije uticalo je više faktora, a za vrijeme socijalističkog režima mnoge takve manifestacije su zabranjene (dove, mevludi i druga vjerska okupljanja).²

1 Više vidi: Muhamed Hadžijahić, *Sinkretički elementi u islamu u Bosni i Hercegovini*, Prilozi za orijentalnu filologiju br. 28-29., Orijentalni institut, Sarajevo 1978-1979.; Enver Mulahalilović, *Vjerski običaji Muslimana u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo 1989.

2 *Dovišta na području Tuzlanskog kantona* – kratak osvrt (priredio Semir Hadžimusić), (<http://bastina.ba/index.php/24-zavod/vijesti-2015/330-dovita-na-podruju-tuzlanskog-kantona-kra-tak-osvrt>), objavljeno 10. juna 2015., zadnji pristup ostvaren 17. augusta 2016.

Tirinovac–starine

U središtu naše pažnje u ovom prilogu je nekadašnje dovište na uzvišenju Tirinovac³ (305 metara n/v), teritorijalno u sastavu naselja Prokosovići. Proteže se uz naselja Bikodže i Tabaci, a gravitira i naseljima Modrac, odnosno Puračić (područje općine Lukavac). To je, ustvari, manja zaravan, sa svih strana okružena četinarском šumom.⁴ Lokalitet je najbliži urbanom dijelu Prokosovića (južno), a potom Bikodžama (zapadno), Modracu (istočno), Tabacima (sjeverno), i Puračiću (sjeverozapadno). Na širem području Tirinovca izviru manji vodotoci, od kojih su najpoznatiji Avdića potok, Memića-potok, Vrućan i Siminovača.⁵

Naziv (toponim) *Tirinovac*⁶ i *Pod Tirinovcem Kosa* danas nosi dvanaest zemljišnih parcela, od kojih se osam nalazi u Prokosovićima (uključujući i mjesto dovišta), dok su četiri manje istoimene parcele u Tabacima. Uz toponim *Tirinovac* i *Pod Tirinovcem Kosa*, okolna zemljišta se nazivaju: *Glavica*, *Kosa*, *Brezik*, *Hrastik*, *Bukvik*, *Malinjak*, *Sredelj*, *Kuselj*, *Gorjelica*, *Siminovača*, *Kujavić*, *Drum* i *Žežnica*. Sjeveroistočno od mjesta gdje je bilo dovište nalazi se i manji plato, u narodu poznat i kao *Mali Tirinovac* ili *Bandijerka*.⁷

Tirinovac i okolna područja su u vrijeme srednjovjekovne bosanske države bila u sastavu administrativno-teritorijalne jedinice, župa Smoluća. Po dolasku Osmanlija, župa postaje nahija Smoluća u sastavu tuzlanskog kadiluka (Zvornički sandžak). Dva najbliža naselja Tirinovcu su Puračić i Poljice.

Od austrougarskog perioda ovaj prostor ulazi u sastav općine Puračić u kotaru Dolnja Tuzla, a između dva svjetska rata ovo područje je dio tuzlanskog sreza. Poslije Drugog svjetskog rata nedugo dio sreza Lukavac, a potom opet Tuzla. Danas su Tirinovac i okolna naselja u sastavu općine Lukavac, odnosno Tuzlanskog kantona.

Glavni dio zaravni, na kojem su se održavale dove, površine oko pet dunuma, pripada vakufu Medžlisa islamske zajednice Puračić. Danas je to novo mezarje za naselje (džemat) Tabaci. Centralni prostor dovišta (južno na istoj parceli) velikim dijelom je sačuvan, odnosno još uvijek ga čini plato pogodan za vjerska okupljanja. Prvim gruntovnim upisom, iz 1889. godine, dio ove parcele je registrovan kao vakufsko zemljište *Vakuf Mejtefa Bikodže i Prokosovići (Puračić)*, a dio kao *Bosansko hercegovački zemaljski erar* (državna zemlja).⁸

Pogled zastaje na starim nišanima zapadno od samog platoa dovišta. Tu nailazimo na više nišana s turbanom i fesom, s kraja 19. i prve polovine 20. stoljeća. Na tim nišanima mogu se pročitati natpisi na arebici, arapskom i bosanskom jeziku, uz dataciju po hidžretskom i gregorijanskom kalendaru. Na jugoistočnoj strani smješteno je pomenuto novo mezarje za naselje Tabaci, a iza njega, u šumi (druga parcela Tirinovac) nalazi se nekoliko manjih, znatno starijih nišana s turbanom koji su utonuli i obrasli u šumsko rastinje i na njima više nisu vidljivi natpisi ili neki ukrasi. Dalje, jugoistočno na padinama Tiri-

3 Ovaj dio brda Tirinovac na karti u Prilogu 1. je označen kao Veliki Tirinovac i nalazi se na koti od 305. metara n/v.

4 Plato dovišta se prema novom katastarskom premjeru nalazi na parceli: k.č. 2035/1, k.o. Prokosovići, Geoportal Federalne uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, www.katastar.ba (zadnji pristup ostvaren 5. septembra 2016.);

5 Aljoša Avdić, *Prirodno-geografske odlike naselja Prokosovići*, Baština sjeveroistočne Bosne. Časopis za baštinu, kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe br. 7., Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK, Tuzla 2016., 224.

6 Prema prvim austrougarskim katastarskim planovima i topografskoj karti ovog područja, umjesto u narodu poznatog naziva Tirinovac, za navedeni prostor su uglavnom korišteni nazivi *Glavica* i *Kosa*.

7 Geoportal Federalne uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, www.katastar.ba (zadnji pristup ostvaren 5. septembra 2016.);

8 Obje navedene parcele tada su registrovane pod imenom Kosa, a kategorisane su kao šumsko zemljište, Gruntovni ulošci (zk.ul.) br., 89. I 324., Gruntovne knjige za K.O. Puračić, 1889. godina, Gruntovnica (zk. ured) Općinskog suda Lukavac.

novca je staro mezarje *Kosa* u džematu Prokosovići, gdje je sačuvano nekoliko nišana starih i do dvije stotine godina. Ovo mezarje je još 1889. godine registrovano kao vakufska svojina. Pored toga, neki tragovi ukazuju na mogućnost da je na prostoru mezarja *Kosa* nekad bila i nekropola sa stećcima.⁹

Druge parcele na Tirinovcu su u vlasništvu familija Mujkić (zemljište koje sa južne i zapadne strane okružuje plato dovišta, 1889. godine je bilo u vlasništvu Mujkić /Halil/ Zejčira iz Prokosovića, a od 1919., odnosno 1921. godine prelazi na Mujkić /Zejčir/ Uzeira iz Prokosovića¹⁰, te familije Muratović, Halilović, Kovačević, Memić, Ćosić, Aljić, Hanić i Krušić. Starinom je i dio zemljišta na kojem se održavala dova bio u vlasništvu familije Mujkić iz Prokosovića.¹¹

Ne postoji neki pisani trag o tome zašto je ovo brdo nazvano Tirinovac. Međutim, jedna usmena predaja nam kazuje o nekom Tiri, bogatom čovjeku, vodi jedne skupine ljudi, koji je valjda bio bogumil, na čelu jedne skupine ljudi. Grupa je svake godine, zajedno sa Tirom, dolazila na plato Tirinovca, gdje se jedne godine sukobila s nekom drugom sličnom grupom. Motivi sukoba se ne znaju, ali se pretpostavlja da je Tirina grupa poražena, te da je i on sam poginuo sa još nekoliko svojih drugova. Kako kaže legenda, kovčeg s Ti-

rinim blagom zakopan je negdje na Tirinovcu i spominje se kao Tirinovac.¹² Naravno, ovo nije historijska činjenica već predaja koja je nastala u narodu, vjerovatno iz potrebe da se nešto objasni, pa makar i neosnovano, počevši od nagađanja o "bogatom bogumilu", pa nadalje.

Područje brda Tirinovac i okoline je arheološki interesantno, uzimajući u obzir činjenicu da je tu nekad bilo kultno mjesto, da ima interesantnih toponima, koji ukazuju na starine još iz predosmanskog doba: Drum, Đurevine, Simovina/Siminovača, stara groblja/mezarja i drugo.¹³ Osim toga, u blizini dovišta na Tirinovcu, prolazio je i jedan krak starog puta Maglaj – Puračić–Tuzla. *On sa uzvišenja Zelenika (sa starim muslimanskim grobljem), pored zemljišta Drum ide na brdo Tirinovac (staro dovište) pa prelazi Spreču i kod Bokavića prolazi zemljište Crkvina. Dalje, južno od Jale ide za Dolnju Tuzlu.*¹⁴

Dakle, šire područje Tirinovca, počevši od pomenutog starog mezarja *Kosa* u Prokosovićima (jugoistočno), pa sve do mezarja Siminovača u Bikodžama (zapadno), moguće je posmatrali kao značajnije historijsko područje u čijem se centru nalazi i kultno mjesto, a potom i stara groblja/mezarja, stare trase puta, sačuvani toponimi i druga značajna kulturno-historijska obilježja.

9 Gruntovni uložak br. 149., Gruntovne knjige za K.O. Puračić, navedeno; Katastarski planovi za K.O. Puračić, 1882-1885. godina, Služba za geodetske i imovinsko-pravne odnose Općine Lukavac; Topografska karta iz 1884. godine, razmjera 1:150.000, sekcija Doboj, Žepče, D.Tuzla.

10 Gruntovni uložak br. 286., Gruntovne knjige za K.O. Puračić, navedeno.

11 Prema kazivanju savremenika; Ismet/Omer/Avdić, 1934. god., Prokosovići, 23. juni 2016., Mujo/Ibrahim/Memić, 1927. god., Prokosovići, 26. august 2016.; *Geoportal* Federalne uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, www.katastar.ba (zadnji pristup ostvaren 5. septembra 2016.)

12 Prema usmenoj predaji, ponekad se sa Tirinovca mogao čuti ezan i to negdje oko Jurjeva. Zbog toga je baš na tom mjestu održavana dova. /Međutim ovaj podatak se može datirati i u period kada je tu već održavana dova./, Kazivanje Seada Avdića, rođenog 1953. godine u Prokosovićima, danas predsjednik džematskog odbora u Prokosovićima; predaju čuo od svoje majke – Sajma Avdić (rođ. Begić, 1923. god.) i starijih mještana, Prokosovići, 7. juli i 4. septembar 2016.; dio gore navedene predaje potvrđuje i Ismet/Omer/Avdić, 1934.g od.

13 O arheološkoj slici ovog područja i okoline, više vidi u: Edin Šaković, *Arheološka slika lukavačkog područja*, Zbornik radova sa naučne konferencije "Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe općine Lukavac – Lukavac 31. oktobar 2015.", Javna biblioteka Lukavac i Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK, Lukavac 2016., 87-104.

14 Rusmir Djedović, *Historijsko-geografska i urbano-geografska istraživanja naselja Lukavac*, Zbornik radova sa naučne konferencije "Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe općine Lukavac – Lukavac 31. oktobar 2015.", Javna biblioteka Lukavac i Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK, Lukavac 2016., 105-142.

Prilog 2. Mjesto dovišta na Tirinovcu, Prokosovići, (S. Hadžimusić, 2016.)

Dovište na Tirinovcu

Pisani historijski izvori su veoma oskudni ili ih nema kada je u pitanju ovaj segment istraživanja prošlosti, a napose ova konkretna tema. Ipak, jedan kratak tekst u vidu novinskog članka "Dova na Tirinovcu", objavio je Hifzija Suljkić 1997. godine. Osim utvrđivanja postojanja dovišta i vremena održavanja dova, autor u svojoj ekspoziciji ne navodi drugih značajnijih podataka:

U selu Prokosovićima ima jedan lijep brežuljak na kome je bila lokacija dovišta na kojoj se obavljala dova, drugog utorka poslije Jurjeva svake godine. Ova i još neke druge dove poznate su u narodu po nazivu "utorkovača".¹⁵

Prije svega, bilježenjem kazivanja savremenika historijskih događaja, ljudi koji su bili na dovištu i učestvovali u programu dove

na Tirinovcu, zatim terenskim istraživanjem i drugo, autor ovog rada nastoji dati potpuniju sliku o tom dovištu.

Kako je izgledala ova vjerska manifestacija, zaključno sa 1940. godinom?

Dova na Tirinovcu se održavala krajem maja, sjećaju se savremenici da je to bilo poslije poznate dove na Blagaju, baš u vrijeme kada trešnje počnu zriti. Dakle, kao što i Suljkić navodi (drugi utorak poslije Jurjeva), što bi moglo biti između 16. i 20. maja. Dova se održavala utorkom, od oko 11, pa do iza 13 sati, a na dovištu su mogli prisustvovati samo muškarci. Sedam dana prije Tirinovca, dova se održavala u Srnicama kod Treštenice, a nakon Tirinovca dova se održavala još i u Modracu¹⁶.

¹⁵ Hifzija Suljkić, *Dova na Tirinovcu*, Sabah. List kulturnog društva Bošnjaka "Preporod" Lukavac, god. V., br. 52-53., Lukavac 30.09.1997., str.11.

¹⁶ *Dovište na Modracu* jedno je od onih dovišta koja su smještena u dolinama rijeka. Dova se održavala na obali Spreče kod starog mлина u posljednji utorak mjeseca maja. Ova se zemljišna parcela i danas naziva *Dovište* a na njoj se već duži period nalazi nekada čuveni restoran *Vodenica*. Hifzija Suljkić je jednim kratkim novinskim tekstom pomenao Dovu na Modracu. Suljkić navodi da je na Modracu kišna dova održavana još prije 1878., pa sve do 1940. godine kada je održana posljednja dova. Ali, dovište je tada pogrešno locirao uzvodno na mjesto današnje brane, odnosno same akumulacije Modrac., Suljkić Hifzija, *Dova na Modracu*, Sabah. List kulturnog društva Bošnjaka "Preporod" Lukavac, god. V., br. 50-51., Lukavac 26. juni 1997., str.10.

Na dovu se organizovano polazilo iz naselja Prokosovići, Bikodže, Tabaci, Modrac i Puračić, a dolazili su i vjernici iz drugih naselja sa šire okoline Lukavca. Nosilac organizacije dove bio džematu sa mještanima Prokosovića. Mještani bi dan-dva ranije pripremili mjesto dove, očistili teren, donosili što je potrebno kako bi što bolje protekao sam dan dove. Za nastup na dovi polaznike mekteba pripremao bi mualim u mektebu Prokosovići, Mehmed ef. Ejubovića, koji je desetak godina držao vjeronauku i predvodio teravih-namaz u ovom mektebu. Njega će naslijediti Mehmed ef. Halilčević¹⁷. Oba su u ovom džematu službovala u periodu od 1928. do 1941. godine. Prije dove, djeca bi od ovih mualima dobila pripremljeni tekst prigodnih ilahija i kasida koje bi se učile u povorci od mekteba ka dovištu.

Naime, okupljanje za polazak na dovu bilo je ispred starog mekteba (mahala Mujkići), oko 10:30 sati. Formirala bi se povorka, na čijem su čelu stajala četiri para učenika mekteba, u stroju dva po dva, a ispred svih bio je mualim. Poslije učenika povorku su sačinjavali drugi mještani, prvo stariji, zatim mlađi, sve muškarci. Polaznici mekteba učili bi ilahiju na turskom i arapskom jeziku, po dva stiha nakon kojeg bi efendija izgovarao amin, a onda poslije njega i cijela povorka izgovarala bi amin.¹⁸ Dolaskom blizu dovišta čulo bi se učenje okupljenih u drugoj povorci koja je kretala iz mekteba Bikodže.

Po dolasku na Tirinovac, okupljeni bi se okrijepili vodom, kahvom, raznim slasticama, voćem, najviše s trešnjama. Osvježenje se prodavalo na postavljenim i pokretnim (mađe) tezgama trgovaca, pretežno iz Pura-

čića. Moglo se tu naći i somuna, tradicionalnih časki, ali i pečenja. Točio bi se i posebno pripremljen sok-šabesa, a na dan dove mirisala je i halva. Simbolična kupovina bi se obavljala za pola dinara, dinar, dva i u naturi. Sve se dopremalo konjskim zapregama, najviše iz Puračića i Prokosovića.

Na dovište se donosila voda u fučijama, a koristila se, prije svega, za uzimanje abdesta. Na samom dovištu nije bilo izvora vode, ali se jedan izvor, zv. Točak, nalazio nedaleko od Tirinovca, prema Tabacima.

Što se tiče vjerskog dijela, prvo bi se držao prigodan vaz (predavanje). Vaiz bi se obraćao sa pripremljenog mjesta, koje se nalazilo između dva stabla; stare kruške i divlje trešnje. Vaz su u tim godinama držali i namaz predvodili slijedeći imami: Edhem ef. Ejubović, hafiz Mehmed ef. Halilčević, Mehmed Memić, polaznik medrese (mekteb Prokosovići), Hašim ef. Žabić (mekteb Bikodže), Jusuf ef. Hasanhodžić (mekteb Tabaci), Muharem ef. Abdihodžić, Hasan ef. Jašarević, Ali ef. Sadić (džamija Puračić), Bećir ef. Šogoljević, Emin ef. Fajić (džamija Lukavac Turski), zatim gostujući alimi iz džemata šire okoline Lukavca i Tuzle.

Nakon vaza klanjao bi se podne-namaz, a zatim bi bila proučena dova. Poslije predavanja dove prisutni bi se do sat vremena još zadržali na Tirinovcu, nakon čega bi krenuli natrag u selo.

Neki od polaznika mekteba Prokosovići koji su 1940. godine bili na dovištu Tirinovac su: Ismet Avdić¹⁹, Ahmed Memić, Rasim Avdić, Fadil Aljukić, Adil Aljukić, Zaim Halilović, Džemal Memić, Razem Memić, Mujo Memić (završio mekteb²⁰), Mehmed Mujkić

17 Prema kazivanju savremenika, Mehmed ef. Halilčević je bio hafiz, ili su ga samo tako zvali., rodom iz Priluka ili Poljica, pred Drugi svjetski rat povremeno bio mualim u mektebu Prokosovići. (Mujo/Ibrahim/Memić, 1927. god., Prokosovići, 26. august 2016., Rasim/Osman/ Avdić, 1933. god., Prokosovići, 27. august 2016.)

18 Tekst ilahije dobivali bi od mualima na malom papiru obavijenom oko drvenog klipa, pomoću kojeg se papir odmotavao i tekst otkrivao, a onda čitao dio po dio, (Ismet /Omer/Avdić, 1934. god., Prokosovići, 7. juli 2016.)

19 Ismet (Omer) Avdić, 1934. god., Prokosovići, autoru rada dao najviše podataka o dovištu na Tirinovcu i starinama u Prokosovićima.

20 Mujo (Ibrahim) Memić, 1927. god., Prokosovići, na dovištu Tirinovac bio četiri – pet puta, kao polaznik mekteba i

(završio mekteb), Mehmed Memić, polaznik medrese u Tuzli, Edhem Grahić²¹ (iz Bikodža, kasnije polaznik medrese) i mnogi drugi.

Domaćini bi vodili musafire kući na ručak, a u popodnevnom satima u Prokosovićima bi se održavalo i narodno veselje. Tada bi se, na platou u Avdića potoku, do večernjih sati igralo i pjevalo. Između ostalih, dugo su se pamtili sljedeći svirači: Hašim Kovačević, Meho Mujić, Osman Avdić, Šaban Memić. Za razliku od dovišta, na Avdića-potoku je bila prisutna i ženska mladež, uz tradicionalnu igru i pjesmu bilo je i ašikovanje.

Zaključak

Naučnoj javnosti i građanstvu, posebno mlađoj populaciji malo je poznato da je na brdu Tirinovac u Prokosovićima kod Lukavca, postojalo mjesto na kojem se stotinama godina molilo za kišu, za lijepo vrijeme i dobru žetvu, gdje se održavala dova. Ipak, u pamćenju malog broja danas živućih savremenika događaja, sjećanja na dovište Tirinovac još uvijek ne blijede. Upravo, su neki od tih ljudi pomogli da se rekonstruiše slika o nekada značajnom kulturnom mjestu i dovištu iznad Prokosovića.

U pitanju je dovište na koje su dolazili vjernici iz svih naselja općine Lukavac, a dijelom i iz Banovića, Živinica, Tuzle, sve do Gračanice. Tirinovac jeste bila posebna vjerska, ali je i šira kulturno-zabavna manifestacija, čiji je termin održavanja bio poznat u široj okolini Lukavca.

Dova na Tirinovcu, u obliku koji je dobila u osmanskome periodu, održavala se u kontinuitetu sve do Drugog svjetskog rata. Prekinuta je zbog rata, a kasnije zabranjena od kumunističkog režima kao i mnoge druge vjerske manifestacije.

Treba istaći da se autor ovog rada nije bavio vjerskim aspektom održavanja ovakvih

manifestacija, već o njenom velikom značaju s aspekta tradicije, običaja, naslijeđa i historijskog konteksta uopće. Nedavno je Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, prepoznavši značaj kulturnog pamćenja, dovište na Tirinovcu uvrstio na Listu naslijeđa općine Lukavac i to kao "dobro nematerijalnog kulturno-historijskog naslijeđa". Upravo i ovaj rad bi trebalo da bude u funkciji osvjetljavanja ovog prilično zaboravljenog segmenta naše prošlosti.

Izvori i literatura

1. *Gruntovne knjige za K.O. Puračić, 1889. godina*, Zemljišno-knjižni ured Općinskog suda Lukavac.
2. *Katastarski planovi za K.O. Puračić, 1882-1885. godina*, Služba za geodetske i imovinsko-pravne poslove Općine Lukavac
3. *Topografska karta iz 1884. godine*, razmjera 1:150.000, sekcija Doboj, Žepče, D.Tuzla.
4. *Topografska karta iz 1976/78. godine*, razmjera 1:25.000, sekcija 425-4-4 (Puračić)
5. Podaci savremenika događaja dati autoru rada:
6. *Avdić (Omer) Ismet*, 1934. god., Prokosovići, 23. juni 2016. i 7. juli 2016.,
7. *Memić (Mehmed) Džemal*, 1933. god., Prokosovići, 8. juli 2016.,
8. *Memić (Ibrahim) Mujo*, 1927. god., Prokosovići, 26. august 2016.
9. *Avdić (Osman) Rasim*, 1933. god., Prokosovići, 27. august 2016.
10. *Avdić, rođ. Grahić (Mehmed) Refika*, 1935. god.,
11. Bikodže, Prokosovići, 27. august 2016.
12. Podatke *Avdić (rođ. Begić) Sajme*, 1923. god., sačuvao *Avdić (Šaban) Sead*, 1953. god., Prokosovići, 8. juli 2016., 4. septembar 2016.

Literatura:

1. Avdić Aljoša, *Prirodno-geografske odlike naselja Prokosovići*, Baština sjeveroistočne Bo-

nakon toga. Njegov brat, Mehmed (Ibrahim) Memić, 1925.-2001.god, Prokosovići, kao polaznik medrese u Tuzli, 1940. godine učestvovao u vjerskom programu dove na Tirinovcu., (Prokosovići, 26. august 2016.)

21 Edhem (Mehmed) Grahić, rođ. 1931. god. u Bikodžama, polaznik GHB medrese u Sarajevu.

- sne. Časopis za baštinu, kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe br. 7., Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK, Tuzla 2016.
2. Djedović Rusmir, *Historijsko-geografska i urbano-geografska istraživanja naselja Lukavac*, Zbornik radova sa naučne konferencije "Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe općine Lukavac – Lukavac 31. oktobar 2015.", Javna biblioteka Lukavac i Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK, Lukavac 2016., 105-142.
 3. Djedović Rusmir, *Ratiš kao značajno islamsko-bogumilsko dovište – molitvište sjeverne i sjeveroistočne Bosne*, Gračanički glasnik. Časopis za kulturnu historiju, br.21, godina XI, Monos, Gračanica 2006., 14-19.
 4. Kovačević Munisa, *Istraživanje i zaštita dobara naslijeđa općine Lukavac*, Zbornik radova sa naučne konferencije "Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe općine Lukavac – Lukavac 31. oktobar 2015.", Javna biblioteka Lukavac i Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK, Lukavac 2016., 40-66.
 5. Suljkić Hifzija, *Dova na Modracu*, Sabah. List kulturnog društva Bošnjaka "Preporod" Lukavac, god. V., br. 50-51., Lukavac 26. juni 1997., str.10.
 6. Suljkić Hifzija, *Dova na Tirinovcu*, Sabah. List kulturnog društva Bošnjaka "Preporod" Lukavac, god. V., br. 52-53., Lukavac 30. septembar 1997., str.11.,
 7. Suljkić Hifzija, *Dova na Srnici kod Treštenice*, Sabah. List kulturnog društva Bošnjaka "Preporod" Lukavac, god. VI, br. 54., Lukavac 29. januar 1998., str.10.
 8. Šaković Edin, *Arheološka slika lukavačkog područja*, Zbornik radova sa naučne konferencije "Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe općine Lukavac – Lukavac 31. oktobar 2015.", Javna biblioteka Lukavac i Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK, Lukavac 2016., 87-104.
 9. Internet: *Dovišta na području Tuzlanskog kantona – kratak osvrt* (priredio Semir Hadžimusić), (<http://bastina.ba/index.php/24-zavod/vijesti-2015/330-dovita-na-podruju-tuzlanskog-kantona-kratak-osvrt>), objavljeno 10. juna 2015., zadnji pristup ostvaren 17.8.2016.
 10. Podaci s web stranice Federalne uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, Geoportal (www.katastar.ba)

SUMMARY:

A pilgrimage on Tirinovac near Prokosovići, the municipality of Lukavac

The maintenance of prayer in our region has the continuity from ancient times until today. Old beliefs, cults (of peaks, water, rain, Sun) are transferred back from the pre-Slavic and Old Slavic spectrum of belief. They obtain their special forms in the Middle Ages, during the existence of the medieval Bosnian state and Bosnian church, where prayers are held in the open air (pilgrimages, gatherings). Even after embracing Islam in Bosnia, the tradition of prayer in the open, mostly in the same place, with the same or similar motifs, remains preserved, but with other religious rituals (prayers and duas). One of the most famous pilgrimage sites in northeastern Bosnia was precisely on the hill Tirinovac, above the village Prokosovići in Lukavac municipality. In that area, the prayers were held since the Middle Ages, shaped into duas in the Ottoman period, remaining as such until 1940. Duas were performed every year, on a certain day in the second half of May, primarily for the purpose of rain, but for a fine weather and a fruitful harvest in general, as well.

Key words: irinovac, Prokosovići, Lukavac, pilgrimage, oridance, cult.